

Stanowisko Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego w sprawie kierunków zmian regulacji przysposobienia

I. Wprowadzenie do prawa polskiego możliwości przysposobienia osób pełnoletnich

1.1. Założenia ogólne

W ocenie KKPR zasadne jest wprowadzenie do prawa polskiego możliwości, pod określonymi warunkami, przysposobienia osób pełnoletnich. Przemawia za tym konstytucyjna ochrona rodziny i życia rodzinnego (art. 18 i 47 Konstytucji RP), a także ochrona życia rodzinnego przewidziana w art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. ETPC w Strasburgu wielokrotnie wskazywał, że pojęcie „życia rodzinnego”, o którym mowa w art. 8 EKPC, nie odnosi się tylko do związków małżeńskich i prawnie uznawanych więzi rodzicielskich, lecz obejmuje wszystkie społeczne (faktyczne) więzi o charakterze rodzinnym (zob. m.in.: wyroki ETPC z: 22.04.1997 r. w sprawie *X, Y i Z przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 21830/93; 28.06.2007 r., w sprawie *Wagner i J.M.W.L. przeciwko Luksemburgowi*, skarga nr 76240/01; 16.07.2015 r. w sprawie *Nazarenko przeciwko Rosji*, skarga nr 39438/13).

Przysposobienie osób pełnoletnich jest dopuszczalne w wielu państwach europejskich (Austria, Belgia, Czechy, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Niemcy, Rumunia, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Ukraina, Włochy). Jednocześnie należy zauważyć, że polskie sądy uznają orzeczone za granicą przysposobienia osób pełnoletnich (zob. post. SN z 2 czerwca 1980 r., I CR 124/80).

1.2. Przesłanki pozytywne przysposobienia

Przysposobienie osób pełnoletnich dotyczyłoby sytuacji, w których między przysposabiającym a przysposabianym powstała więź taka jak między rodzicami a dziećmi. Uzasadnione jest, oprócz istnienia więzi jak między rodzicami i dziećmi, wymaganie co do zasady pozostawania przez przysposabianego przez dłuższy czas pod pieczęą przysposabiającego. Takie zmiany ustawowe pozwoliłyby, przy spełnieniu dodatkowych przesłanek, na orzeczenie przede wszystkim a) przysposobienia osoby pełnoletniej przez osobę, którą sprawowała nad nią pieczę zastępczą, b) przysposobienia osoby pełnoletniej, która ze względu na stan zdrowia wymaga opieki, c) przysposobienia dziecka przez małżonka jego rodzica po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności.

Rozważyć należy również dopuszczalność przysposobienia osoby pełnoletniej, gdy przysposabiany nie pozostawał przez dłuższy czas pod pieczęą przysposabiających, ale istnieje między nimi więź jak między rodzicami i dziećmi, a przemawiają za tym szczególne okoliczności. Obejmowałoby to m.in. sytuację, w której dwoje z trojga rodzeństwa trafiło do rodziny zastępczej i zostało następnie przysposobione przez rodzinę zastępczą, podczas gdy trzecie dziecko pozostawało w trwałej relacji z młodszym rodzeństwem i jego rodzicami adopcyjnymi, samo jednak nie zostało przysposobione z uwagi na fakt, że było wówczas osobą pełnoletnią. Z biegiem czasu rodzina powinna mieć możliwość sformalizowania realnych (faktycznych) więzi istniejących między jej członkami.

1.3. Przesłanki negatywne przysposobienia

Konieczne jest również określenie przesłanek negatywnych przysposobienia osoby pełnoletniej. Nie powinno być ono dopuszczalne, gdyby w określonych okolicznościach byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a w szczególności naruszało uzasadnione interesy rodziców przysposabianego.

Przesłanki przysposobienia osoby pełnoletniej powinny zostać ukształtowane w taki sposób, aby uniknąć możliwości wykorzystania tej instytucji wyłącznie do realizacji innych celów niż nadanie ram prawnych faktycznie istniejącej, bliskiej więzi między stronami stosunku przysposobienia (np. nie byłoby to dozwolone wyłącznie w celu obejścia przepisów podatkowych).

1.4. Uwagi końcowe

Instytucja przysposobienia osób pełnoletnich mogłaby być unormowana w oparciu o odpowiednie stosowanie przepisów o przysposobieniu osób małoletnich. Zaprojektowania wymagają przepisy dotyczące pełnoletniego przysposabianego, który nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych w zakresie zgody lub wysłuchania. Szczególnej regulacji może wymagać wysłuchanie rodziców przysposabianego (wraz z wyjątkami), jak również skutki przysposobienia osoby pełnoletniej (dopuszczenie przysposobienia niepełnego i pełnego) oraz kwestie związane z nazwiskiem przysposabianego oraz osób, których nazwisko pochodzi od przysposabianego.

II. Wprowadzenie minimalnego okresu kontaktów (w miejsce „osobistej styczności”) między dzieckiem i przysposabiającymi oraz obowiązkowego okresu pozostawania dziecka pod pieczę przysposabiającego

Termin „osobista styczność”, o którym mowa w art. 120¹ KRO powinien być zastąpiony pojęciem kontaktów. Jest to uzasadnione terminologią stosowaną w KRO oraz ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Obok tego pojęcia należałoby w tym przepisie wskazać na pieczę nad dzieckiem. Kontakty, realizowane w różnej formie, byłyby etapem poprzedzającym powierzenie przysposabiającym pieczy nad dzieckiem.

Zasadne jest określenie minimalnego okresu kontaktów przed orzeczeniem przysposobienia na wzór rozwiązania przewidzianego w art. 120¹ § 3 KRO, które obecnie znajduje zastosowanie do tzw. adopcji zagranicznej.

Jeżeli okres odbywania kontaktów zakończyłby się powodzeniem, to kolejnym obligatoryjnym krokiem przed przysposobieniem powinno być powierzenie kandydatom na przysposabiających sprawowania bieżącej pieczy nad dzieckiem na odpowiedni, indywidualnie określony okres.

Proponowane wymagania nie miałyby zastosowania, gdy dziecko jest przysposabiane przez osobę lub osoby, pod których bieżącą pieczę dziecko się już znajduje (np. w przypadku rodzin zastępczych opiekujących się dzieckiem, w przypadku adopcji przez współmałżonka).

Takie zmiany miałyby na celu zagwarantowanie, że przysposobienie rzeczywiście będzie zgodne z dobrem dziecka (art. 114 § 1 KRO). Istotnie zwiększałyby prawdopodobieństwo, że adopcja będzie odbywała się w warunkach, w których przysposabiający i przysposabiany nawiązali więź polegającą na dzieleniu codzienności, a

proces zapoznawania dziecka z nowym środowiskiem rodzinnym przebiegał stopniowo. Pozwoli to zapobiec zbyt szybkiemu i ryzykownemu z uwagi na zagrożenie wtórną traumatyzacją przenoszeniu dzieci między środowiskami wychowawczymi, a także wprowadzi standard adopcyjny funkcjonalnie skoncentrowany na dziecku. Zmniejszy także prawdopodobieństwo, że już po orzecznym przysposobieniu dojdzie do jego rozwiązania, gdyż wiele nieprawidłowości w procesie nawiązania więzi może uwidocznić się wcześniej.

III. Wprowadzenie planów adopcyjnych

3.1. Istota planów adopcyjnych

Rozważyć należy zasadność wprowadzenia w odpowiednim kształcie normatywnym, w sposób spójny rozwiązaniami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, planów adopcyjnych. Plany te, w powiązaniu z określeniem kontaktów dziecka z przysposabiającymi i określeniem pieczy sprawowanej przez przysposabiających, miałyby na celu zadbanie o podmiotowość dziecka w procesie adopcji poprzez wprowadzenie obowiązku monitorowania dobra dziecka w procesie przysposobienia i wypełniania wzajemnych zobowiązań między podmiotami odpowiedzialnymi za dziecko. Konstrukcja normatywna takich planów nie powinna jednak prowadzić do przedłużenia postępowania adopcyjnego w sposób niezgodny z dobrem dziecka.

W planie adopcyjnym strony zobowiązywałyby się w szczególności do określenia, w jaki sposób przekażą sobie wzajemnie informacje dotyczące dziecka (informacje medyczne, rozwojowe, edukacyjne, biograficzne, itd.), jak będą realizować spotkania między dzieckiem i przysposabiającymi oraz jakie kroki wykonają, aby ułatwić dziecku adaptację w nowym środowisku i uwzględnić jego podmiotowość oraz potrzeby emocjonalne, a także czy i jakie przewidują kontakty postadopcyjne.

Plany adopcyjne powinny być zatwierdzane lub kontrolowane przez sąd opiekuńczy, w szczególności wraz z wydaniem postanowienia w sprawie kontaktów kandydatów z dzieckiem przysposabianym.

Analiza rozwiązania brytyjskiego wprowadzającego obowiązek sporządzenia planu umieszczenia adopcyjnego [*the Adoption Placement Plan; The Adoption Agencies Regulations* 2005, reg. 35(2)], jak również rozwiązania australijskiego (*Adoption Plans; Adoption Act* 2000 No 75, part 3) wskazuje, że jakkolwiek szczegółową zawartość planu adopcyjnego powinny regulować osobne przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, to sam wymóg sporządzania planów adopcyjnych powinien znaleźć się w KRO.

3.2. Zakres podmiotowy obowiązku sporządzania planów adopcyjnych

Sporządzanie planów adopcyjnych powinno spoczywać na stronach uczestniczących, tj. przysposabiających oraz „opiekunach” dziecka mającego być przysposobionym (tj. osobach sprawujących bieżącą pieczę nad dzieckiem w momencie rozpoczęcia procesu przysposobienia), przy udziale osoby trzeciej, która pełniłaby rolę facylitatora planu, reprezentowała perspektywę dziecka i nie była związana interesami z żadnym z uczestników tego postępowania. W praktyce taką osobą mógłby być przedstawiciel organizatora pieczy zastępczej, kurator, inna doświadczona rodzina zastępcza lub osoba wskazana przez sąd opiekuńczy. Rozważyć należy zasadność powierzenia facylitacji planów adopcyjnych osobom

niezwiązanym z ośrodkami adopcyjnymi z uwagi na długoterminową wartość angażowania w proces adopcji innych instytucji i poszerzaniu w ten sposób grona podmiotów gromadzących specjalistyczną wiedzę o sytuacji dzieci adoptowanych, ich potrzebach i specyfice przysposobienia.

Sporządzanie planów adopcyjnych nie byłoby obowiązkowe w uzasadnionych sytuacjach, w tym, gdy dziecko jest przysposabiane przez osobę lub osoby, pod których bieżącą pieczę aktualnie się znajduje (np. w przypadku rodzin zastępczych opiekujących się dzieckiem, w przypadku adopcji przez współmałżonka).

3.3. Sprawozdanie z wykonania planu adopcyjnego

Sprawozdanie z wykonania planu adopcyjnego powinno być przedkładane sądowi opiekuńczemu procedującemu przysposobienie dwukrotnie: podczas wydawania postanowienia o powierzeniu pieczy nad dzieckiem i podczas wydawania postanowienia orzekającego przysposobienie. Takie rozwiązanie służyłoby zmniejszeniu ryzyka „wymuszonych adopcji”, w których przysposobienie nie jest motywowane realizacją zasady dobra dziecka, ale dotyczy wyłącznie interesów dorosłych osób hipotetycznie zainteresowanych skróceniem okresu styczności i okresu powierzenia pieczy. Zapewniłoby również sędziom lepszy wgląd w przebieg kontaktów i sprawowania pieczy bieżącej, a także umożliwi udzielenie przysposabiającym wsparcia, jeśli okaże się ono potrzebne.

IV. Wprowadzenie monitoringu sytuacji dziecka po przysposobieniu

Monitoring sytuacji dziecka przysposobionego powinien być obligatoryjny i stanowić również mechanizm wykonania planu adopcyjnego, w tym przede wszystkim ustaleń dotyczących kontaktów postadopcyjnych i powodzenia okresu adaptacyjnego. Rozważyć należy zasadność wprowadzenia określonego czasu trwania tego monitoringu (np. 1 rok, dwa lata). Jednostką prowadzącą monitoring powinien być ośrodek adopcyjny lub inny podmiot zajmujący się pomocą rodzinie.

V. Zmiany w zakresie nazwiska i imienia przysposobianego dziecka

Dopuszczalne powinno być zachowanie przez przysposobione dziecko dotychczasowego nazwiska lub nabycie nazwiska dwuczłonowego (złożonego z dotychczasowego nazwiska dziecka i nazwiska przysposabiającego), w szczególności na wniosek dziecka. Sąd powinien pouczać dziecko o takiej możliwości przy jego wysłuchaniu. Taka zmiana byłaby szczególnie istotna dla dzieci starszych, dla których zachowanie swojego nazwiska jest elementem poszanowania ich tożsamości.

Zmiana pierwszego imienia przysposobianego dziecka w trybie obecnego art. 122 § 3 KRO powinna być dopuszczalna tylko do czasu ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia. W przypadku dzieci starszych niż roczne zmiana pierwszego imienia powinna być dopuszczalna jedynie, jeżeli przemawiają za tym szczególne okoliczności lub rozsądne życzenia samego dziecka. Dziecko powinno mieć możliwość przekazania sądowi takich życzeń.

Proponowana zmiana ma na celu wyraźne określenie na poziomie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego pożądanej praktyki w zakresie poszanowania tożsamości dziecka przysposobianego. Jakkolwiek zmiana imienia oraz nazwiska jest możliwa na gruncie ustawy o zmianie imienia i nazwiska, zasadne jest zaakcentowanie w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, że zmiana imienia w procesie przysposobienia nie jest jedynie zmianą administracyjną ani aktem neutralnym, przeciwnie - powinna być przedmiotem refleksji zarówno u przysposabiających, jak i u podmiotów procedujących adopcję, tj. ośrodki adopcyjne, sądy opiekuńcze i uczestników postępowania. Intencją proponowanej zmiany jest dostosowanie stanowiska kodeksowego do konkluzji badań z zakresu nauk społecznych prowadzonych z udziałem dorosłych adoptowanych, z których ok. 30% (w zależności od badania, kontekstu kulturowego i specyfiki adopcji, tj. krajowej lub międzynarodowej) deklaruje, że postrzega taką zmianę jako arbitralną ingerencję w ich tożsamość i ocenia krytycznie w tym zakresie obowiązujący stan prawny, nastawiony na ochronę interesów osób przysposabiających.

VI. Relacja między postępowaniami o przysposobienie oraz przywrócenie władzy rodzicielskiej

W czasie trwania postępowania o przysposobienie nie powinno być dopuszczalne rozstrzyganie o przywróceniu władzy rodzicielskiej. Postępowanie zainicjowane złożonym w tym czasie wnioskiem o przywrócenie władzy rodzicielskiej sąd powinien zawieszać z urzędu. Powinno ono być podjęte po zakończeniu postępowania o przysposobienie. Pozwoli to wyeliminować sprzeczne z dobrem dziecka zjawisko „cofania dzieci z procesu adopcyjnego”, które obecnie występuje nawet po wydaniu przez sąd postanowienia o osobistej styczności dziecka z przysposabiającym i nawiązaniu się między nimi silnej więzi.

W toku postępowania o przysposobienie sąd, przy pomocy wyspecjalizowanych podmiotów (kuratorów, ośrodka adopcyjnego), wszechstronnie bada sytuację faktyczną i prawną dziecka, wobec czego rozstrzyganie w przedmiocie przywrócenia władzy rodzicielskiej tylko wydłuża postępowanie, które merytorycznie zostanie i tak rozstrzygnięte zgodnie z dobrem dziecka. Jeżeli przywrócenie władzy rodzicielskiej w danych okolicznościach będzie wskazane, to sąd nie orzeknie przysposobienia.

Należy właściwie unormować obieg dokumentów między postępowaniami opiekuńczymi. W szczególności akta sprawy o przysposobienie ani dane przysposabiających nie powinny być dołączane do akt spraw dotyczących władzy rodzicielskiej (w tym o przywrócenie władzy rodzicielskiej).

Zasadne jest rozważenie, czy nie należy szczegółowo unormować relacji między postępowaniem o przysposobienie a innymi postępowaniami (np. związanymi z pieczę zastępczą)

VII. Precyzyjne określenie uczestników postępowania o przysposobienie

W obowiązującym stanie prawnym, w świetle art. 510 KPC zachodzą wątpliwości, czy niektóre osoby, w szczególności rodzice pozbawieni władzy rodzicielskiej, są uczestnikami postępowania o przysposobienie. W praktyce przeważa trafne stanowisko, że nie mają oni

takiego statusu, niemniej nie jest to zagadnienie bezdyskusyjne. Rozważyć należy jasne określenie (na wzór normy z art. 586 § 3 KPC), że rodzice pozbawieni władzy rodzicielskiej nie są uczestnikami postępowania o przysposobienie.

Rozwiązanie takie byłoby zasadne w szczególności w przypadkach, w których oboje rodzice zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej, kandydaci do przysposobienia zostali znalezieni za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego, dziecko jest małe, a rodzice dziecka i przysposabiający się nie znają. Inną szczególną sytuacją jest przysposobienie dziecka przez osoby, które wcześniej przysposobiły rodzeństwo dziecka (art. 170 ust. 2 pkt 3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) i rodzice biologiczni oraz kandydaci do przysposobienia się nie znają. W takich przypadkach wyłączenie rodziców biologicznych jako uczestników miałoby znaczenie chroniące dla istniejącej już rodziny adopcyjnej oraz przysposobionego przez nią dziecka. Takie rozwiązanie może sprzyjać temu, aby rodzice dziecka nie ingerowali w proces adaptacji dziecka w nowej rodzinie i nie destabilizowali dobrostanu dziecka. Można oczywiście rozważyć zasadność wysłuchania rodzica pozbawionego władzy rodzicielskiej w określonych przypadkach, np. w razie adopcji dziecka małżonka lub gdy pozbawienie władzy rodzicielskiej nastąpiło ze względu na trwałą przeszkodę, a osoba ta jest zdolna komunikować się.

VIII. Skład sądu w prawie o przysposobienie

W ocenie KKPR rozważyć należy wyłączenie udziału ławników od orzekania w sprawach o przysposobienie oraz rozwiązanie przysposobienia. Jest to propozycja pragmatyczna, albowiem nie ma żadnych merytorycznych względów, aby w tak wrażliwych i prywatnych sprawach konieczny lub potrzebny był udział ławników. W przypadku wyłączenia udziału ławników w sprawach o przysposobienie proponowana zmiana byłaby tym bardziej uzasadniona, że wprowadzenie obligatoryjnych okresów kontaktu i powierzenia pieczy oraz planów adopcyjnych, szerzej niż dotychczas gwarantowałyby zgodność postępowania z dobrem dziecka.

IX. Wprowadzenie adopcji wspieranych

Ze względu na istotne zmniejszenie się na przestrzeni ostatnich lat liczby orzeczonych przysposobień oraz dużą liczbę dzieci pozostających w rodzinach zastępczych, proponuje się unormowanie tzw. adopcji wspieranych. Adopcja ta pozwalałaby na zachowanie w odpowiednim zakresie wsparcia finansowanego dla osób przysposabiających dziecko, nad którym wcześniej sprawowały pieczę zastępcza. Rozwiązania tego typu sprawdziły się za granicą, m.in. w Australii (Nowa Południowa Walia). Adopcja wspierana zapewnia dziecku większe bezpieczeństwo prawne (w tym w kontekście alimentacji i dziedziczenia) niż długoterminowa piecza zastępcza. Takie rozwiązanie mogłoby być w szczególności zasadne w razie przysposobienia dziecka z orzeczeniem o niepełnosprawności lub równoczesnego przysposobienie trojga i więcej rodzeństwa.

X. Wprowadzenie otwartych adopcji

10.1. Istota i aksjologiczne uzasadnienie otwartych adopcji

Zasadne jest unormowanie adopcji otwartych, przy zapewnieniu mechanizmów wykluczających wykorzystywanie tego rozwiązania niezgodnie z jego celem.

Otwarte adopcje to forma przysposobienia, w którym rodzice biologiczni uczestniczą w procesie umieszczania dziecka w rodzinie adopcyjnej i mogą utrzymywać kontakt z dzieckiem po dokonanej adopcji. W procesie doboru stron stosunku przysposobienia uczestniczą rodzice biologiczni (zwykle samotna matka), którzy mają wpływ na wybór rodziny adopcyjnej. Istotne jest przy tym pośrednictwo ośrodka adopcyjnego w wymianie informacji między rodzicami dziecka a kandydatami do przysposobienia, wraz z udzieleniem odpowiedniego wsparcia oraz poradnictwa. Otwarte adopcje zgodne są z ogólnościowymi trendami w zakresie wspierania prawa dziecka do poznania swojej tożsamości oraz mają wiele korzyści dla przysposobianego, w tym łatwiejszy dostęp do informacji medycznych dotyczących rodziny biologicznej, czy możliwość nawiązania relacji z rodzeństwem i dalszymi krewnymi. Otwarte adopcje pozwalają także na uwzględnienie interesów rodziców dziecka, którzy będąc w trudnej sytuacji są zmuszeni do „oddania” dziecka do przysposobienia, ale zależy im na tym, aby dziecko było przysposobione przez osoby, o których będą mogli powziąć jakiekolwiek informacje.

Wprowadzenie możliwości otwartych adopcji miałyby w praktyce największe znaczenie w przypadkach samotnych matek, którym zależy na losie dziecka, ale ze względu na trudną sytuację osobistą i majątkową decydują się na oddanie dziecka do przysposobienia. Jeżeli matka nie zna osoby bliskiej, która chce adoptować jej dziecko pozostają jej dwie możliwości: wyrażenie zgody blankietowej na przysposobienie albo poszukiwanie rodziców adopcyjnych samodzielnie (np. na forach internetowych). W pierwszym przypadku przysposabiający są dobierani przez ośrodek adopcyjny i kobieta nie ma wpływu na to, kto przysposobi jej dziecko oraz nie zna personaliów rodziców adopcyjnych. W drugim przypadku wie, kto adoptuje dziecko, ale w procedurze doboru stron stosunku przysposobienia nie uczestniczy ośrodek adopcyjny, co może sprzyjać podziemiemu adopcyjnemu.

10.2. Ogólne założenia regulacji otwartych adopcji

Rozwiązania normatywne dotyczące otwartych adopcji musiałyby objąć odpowiednie zmiany ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Prowadzone banki danych o dzieciach oczekujących na przysposobienie dotyczą bowiem dzieci, które mają uregulowaną sytuację prawną. Ośrodki adopcyjne poszukują kandydatów do przysposobienia tych dzieci bez ingerencji rodziców biologicznych w ten proces. W przypadku otwartych adopcji uzasadnione byłoby stworzenie osobnej bazy danych o dzieciach rodziców, którzy zgadzają się na poszukiwanie kandydatów do przysposobienia dla ich dzieci, ale chcą uczestniczyć w procedurze doboru oraz wymiany informacji. Oprócz tego przepisy powinny objąć zasady, na których opierałoby się pośrednictwo ośrodków adopcyjnych w ramach otwartych adopcji.

Uzasadnione byłoby także rozróżnienie zgody rodzica na wszczęcie procedur polegających na poszukiwaniu przez ośrodek adopcyjny kandydatów do przysposobienia od zgody rodziców na przysposobienie. Pierwsza ze zgód skutkowałaby tym, że ośrodek adopcyjny poszukiwałby kandydatów do przysposobienia konkretnego dziecka, a następnie przedstawiał kandydaturę lub kandydatury rodzicom biologicznym oraz umożliwiał wymianę

informacji oraz ewentualnie nawiązanie kontaktu. Gdyby zaś rodzice dziecka zgadzali się na przysposobienie przez konkretne osoby, wyrażaliby zgodę w trybie art. 119 KRO.

Wydaje się, że konieczna byłaby także zmiana przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. W szczególności można zastanowić się nad znowelizowaniem art. 119^{1a} KRO, w taki sposób, aby odwoływał się również do możliwości otwartych adopcji.

Rola ośrodka adopcyjnego sprowadzałaby się do funkcji facylitatora otwartych adopcji. Konstrukcja ta miałaby charakter gradacyjny: rodzice biologiczni mieliby wpływ na wybór kandydatów do przysposobienia, ale informacje na ich temat byłyby udzielane stopniowo. Przykładowo, matka otrzymywałaby opis trzech par kandydatów do przysposobienia dziecka i miałaby dzięki temu poczucie sprawczości („nie oddaję dziecka komukolwiek, oddaję je osobom, które sama wybrałam z pomocą OA”). Następnie następowałaby wymiana informacji, przy czym ich zakres mógłby być dwojaki, począwszy od pełnej adopcji otwartej (z dwustronną wymianą informacji dotyczących personaliów rodzica/rodziców biologicznych dziecka i personaliów osób przysposabiających), po ograniczoną adopcję otwartą (personalia przysposabiających są znane ośrodkowi adopcyjnemu, ale nie są udostępniane rodzicom biologicznym).

Kontakt postadopcyjny odbywałby się poprzez ośrodek adopcyjny, przez który obie strony wymieniają informacje dotyczące dziecka, np. zdjęcia, listy czy ważne informacje związane z dzieckiem. Pomocne mogą być porozumienia w sprawie kontaktów po przysposobieniu (*post-adoption contact agreement*), przy czym pieczę nad ich wykonywaniem i zasadnością sprawowałby ośrodek adopcyjny lub PCPR przy wsparciu sądu opiekuńczego.

Otwarte adopcje powinny być wykluczone w niektórych sytuacjach, jak np. toczące się postępowanie karne względem rodziców dziecka.

Liczba dzieci, których rodzice chcą oddać je do adopcji otwartej może nie odpowiadać liczbie rodziców adopcyjnych, którzy chcieliby z takiej formy adopcji skorzystać, co mogłoby prowadzić do swoistego zawieszenia sytuacji dzieci. Przewidując zaistnienie takiego problemu należałoby równolegle wprowadzić przepisy szczegółowe i zmiany w rozporządzeniach dotyczących zakresu merytorycznego szkoleń dla kandydatów na rodziców adopcyjnych, zakresu obowiązków pracowników ośrodków adopcyjnych, w tym prowadzenie konsultacji prawnych i psychologicznych oraz grup wsparcia dla rodzin adopcyjnych w adopcji otwartej.

Projekt stanowiska KKPR przygotowali:

Anna Krawczak

Rafał Łukasiewicz